

2023 KÜLTÜR VE MEDENİYETİMİZE YÖN VERENLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ İNCELENMESİ*

2023 EXAMINATION OF THE CULTURE AND CIVILIZATION COURSE CURRICULUM

Ahmet Çopur¹, Elif Büyüktopbaş²

ÖZ: 2023 Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programının incelenmesi amacıyla olan araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programının, öğrencilerin 11 amaca ulaşmaları beklentisiyle hazırlanmış olduğu ve bu amaçlara ulaşılırken 16 becerinin öğrencilere kazandırılmasının hedeflendiği görülmüştür. Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler-I ve II derslerinde, dört ünite ve 61 kazanıma yer verilmiştir. Programda tasavvuf, erdem, güzel ahlak, sosyal düzen gibi konularda Türk kültürüne yön vermiş 39 önemli şahsiyete değinilmiştir. Bu çalışma, Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersinin öğretim programının, öğrencilerin kültürel ve medeni kimliklerini güçlendirme potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, dersin daha da geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için dersin içeriğinin zenginleştirilerek, öğrencilere interaktif ve katılımcı öğrenme yöntemleriyle sunulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT: The research data, which aims to examine the 2023 Curriculum of Those Who Shape Our Culture and Civilization Course, was obtained through document review. As a result of the analysis of the research data, it was seen that the Curriculum of Those Who Shape Our Culture and Civilization Course was prepared with the expectation that the students would achieve 11 goals, and while these goals were achieved, it was aimed to provide students with 16 skills. Four units and 61 learning outcomes are included in the Those Who Shape Our Culture and Civilization-I and II courses. In the program, 39 important figures who shaped Turkish culture on issues such as Sufism, virtue, good morals and social order were mentioned. This study revealed that the curriculum of the Those Who Shape Our Culture and Civilization Course has the potential to strengthen students' cultural and civil identities. However, in order to further develop and disseminate the course, it is thought that it would be beneficial to further enrich the course content and present it to students with interactive and participatory learning methods.

Anahtar sözcükler: Kültür, Medeniyet, Öğretim Programı, Tarihi Şahsiyetler

Keywords: Civilization, Culture, Curriculum, Historical Personalities

Bu makaleye atf vermek için:

Çopur, A. ve Büyüktopbaş, E. (2024). 2023 kültür ve medeniyetimize yön verenler dersi öğretim programının incelenmesi, *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(Özel Sayı), 292-304.

Cite this article as:

Çopur, A. & Büyüktopbaş, E. (2024). 2023 examination of the culture and civilization course curriculum. *Trakya Journal of Education*, 14(Special Issue), 292-304.

*Bu makale, 12. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda (USBES) sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "2023 Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programının İncelenmesi" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi Necayibey Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Balıkesir/Türkiye e-mail: ahmetcopur@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3837-7260.

² YL Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Necayibey Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Balıkesir/Türkiye, e-mail: elifbuyuktopbas@gmail.com, ORCID: 0009-0002-3400-3106.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In the Curriculum of the Course "Those Who Shape Our Culture and Civilization", students are expected to get to know important figures who shaped Turkish culture and civilization, understand the roots of our civilization, and internalize the contributions of these figures to civilization. The program aims to develop students' abilities to produce solutions to social problems and contribute to society by using this information and inspiration (MEB, 2023). When the relevant literature was reviewed, studies were found regarding the examination of the Social Studies course curriculum (Çopur & Seyhan, 2022; Ocak & Kocaman, 2021; Tarman, Ergür & Eryıldız, 2012; Tay, 2017; Turan & Karasu Avcı, 2018), Aiming to examine the Social Studies course curriculum in the light of 21st century skills (Demir & Özyurt, 2021); Revealing the universal values in the 2018 Social Studies course curriculum (Esemen, 2020); Although many studies have been reached such as examining the social studies curriculums in Turkey (Bektaş, et al., 2024), making a comparative analysis of the social studies course curricula of Singapore and Turkey (Taşkın & Bozkurt, 2024); examining the use of biography in social studies 4th and 5th grade textbooks (Gözeten et al., 2024); examining the opinions on elective courses (Kotan, 2015), no study has been found on the examination of the Those Who Shape Our Culture and Civilization Course Curriculum. In this context, it is thought that this study, which aims to examine the 2023 Those Who Shape Our Culture and Civilization Course Curriculum, will contribute to the field in terms of seeing the deficiencies of the program or emphasizing its importance. With this study, which aims to evaluate the Those Who Shape Our Culture and Civilization Course Curriculum, which started to be implemented in 2023, what are the perspective and objectives of the program? What is its content (components, learning-teaching processes, measurement-evaluation, etc.)? Questions will be answered.

Method

The research, which aims to examine the 2023 Culture and Civilization Guiding Course Curriculum, was carried out using the document review method. The data obtained within the scope of the research were examined through content analysis.

Findings

As a result of the analysis of the research data; It was determined that the program aimed to gain basic skills and competencies by emphasizing the competencies expected to be gained in the previous stage, national and spiritual values, rights and responsibilities, the relationship between values and competencies that have a connection and horizon function in the perspective of the program and the process of gaining knowledge, skills, behaviors and these, 11 root values were included, including helpfulness, honesty, patriotism, justice, friendship, self-control, respect, patience, love and responsibility, 16 skills created based on the Turkish Competencies Framework were given and the skills were compatible with key competencies, measurement and evaluation principles were included, and the special purposes of the program; The findings were reached as the origin of civilization, gaining historical awareness, personalities and contributions that shaped culture and civilization, cultural, artistic and scientific heritage, preservation of heritage and transferring it to future generations and creating a national identity, the course to be given at the secondary school level can be taken at most twice, is open to flexible use, there is no gradation between levels, the active participation of teachers and students in measurement and evaluation processes, process and product-based evaluation and the necessity of addressing root values with related outcomes explicitly or implicitly, the program includes a total of 61 outcomes in four units and the program touches on 51 important personalities who shaped Turkish culture on topics such as Sufism, virtue, good morals and social order.

Discussion and Conclusion

When the objectives dimension of the program is examined, it is determined that perspective, general and specific objectives are included. It is seen that the Curriculum for Those Who Shape Our Culture and Civilization Course does not have a separate perspective and the perspective included is included in all curricula in the same way. When the studies conducted on this subject are examined, it is seen that similar findings are reached. For example; Kafadar and Öztürk (2020), in their study examining the 2018 SBDÖP, revealed that although perspective was included in the program, a separate perspective was not determined for the program.

In terms of the content dimension of the program, it is seen that the skills of the Those Who Shape Our Culture and Civilization Course Curriculum are compatible with key competencies. In addition, the Those Who Shape Our Culture and Civilization Course Curriculum-I and II programs included 24 and 27 important figures, respectively, in order to explain the richness of Turkish culture and civilization.

The achievements of the programs are that the Those Who Shape Our Culture and Civilization Course Curriculum-I, which aims to provide students with a wide range of knowledge and skills, includes 29 achievements and II, with 32 achievements.

GİRİŞ

İnsanları bir araya getiren ortak düşünce ve davranış standartları olarak tanımlanan kültür her topluma özgü belirli temel davranış kalıplarından oluşur (Erdentuğ, 1980). Kültür, insan deneyimi açısından evrensel bir olgu olmakla birlikte, her yerel veya bölgesel görünümü benzersizdir (Erdentuğ, 1978). Kültür, temelde ulusal bir olgudur; her ulusun kendine özgü yapısal özellikleri ve yaratıcı dinamikleriyle farklılaşması dolayısıyla, insanlık için tek bir kültürel birlikten söz etmek yerine, kültürel çevreler arasında az ya da çok bir uyum veya farklılık bulunan farklı kültürlerin çokluğu ve çeşitliliği vurgulanmalıdır (Mengüşoğlu, 2015).

Medeniyet ise bir toplumun tarih boyunca edindiği kültürel, bilimsel, sanatsal ve teknolojik ilerlemelerin bütünü temsil eden geniş kapsamlı bir kavramdır. Toplumların tarih boyunca biriktirdiği bilgi, değerler ve yaşam biçimlerini içeren medeniyet, insanların doğa ve kendi aralarındaki etkileşimlerinin sonucudur. Aynı zamanda medeniyet, toplumsal yapının ve işleyişin karmaşıklığını, bireyler arası ilişkilerin gelişmişliğini ve maddi refah seviyesini de içerir. Bu yönleriyle medeniyet, toplumların, hem maddi hem de manevi gelişim süreçlerini yansıtan bir olgu olma özelliği taşır (Çelik, 2006).

Kültür ve medeniyetimize yön veren kişileri tanımak öğrencilerin milli kimliklerini güçlendirme ve kültürel farkındalıklarını artırmanın yanı sıra, onlara tarih bilinci ve değer edinimi gibi önemli alanlarda katkılar da sunmaktadır. Ayrıca bu bilgiler öğrencilerin milli kültürlerine bağlılık duygularını güçlendirerek toplumsal karar alma süreçlerine katılımını teşvik eder. Bu bilgilerin öğrencilere aktarılması noktasında ise öğretim programları büyük bir önem taşımaktadır (MEB, 2023). Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programı (KMYVDÖP)'nda da öğrencilerin Türk kültürü ve medeniyetine yön veren önemli şahsiyetleri tanımaları ve medeniyetimizin köklerini anlayarak, bu şahsiyetlerin medeniyete katkılarını içselleştirmeleri beklenmektedir. Program, öğrencilerin bu bilgileri ve ilhamı kullanarak toplumsal sorunlara çözüm üretme ve topluma katkıda bulunma yeteneklerini geliştirmelerini hedeflemektedir (MEB, 2023).

İlgili literatür tarandığında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının incelenmesine ilişkin çalışmalara rastlanılmıştır (Çopur & Seyhan, 2022; Ocak & Kocaman, 2021; Tarman, Ergür & Eryıldız, 2012; Tay, 2017; Turan & Karasu Avcı, 2018), Sosyal bilgiler dersi öğretim programını 21. Yüzyıl becerileri ışığında incelemeyi amaçlayan (Demir & Özyurt, 2021); 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki evrensel değerleri ortaya koyan (Esemen, 2020); Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programlarını inceleyen (Bektaş, et al., 2024), Singapur ve Türkiye sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı analizini yapan (Taşkın ve Bozkurt, 2024); Sosyal bilgiler 4. (Taşkın & Bozkurt, 2024); Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında biyografi kullanımını inceleyen (Gözeten et al., 2024); seçmeli derslere ilişkin görüşleri inceleyen (Kotan, 2015) gibi pek çok çalışmaya ulaşılmakla birlikte Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programının incelenmesine dair herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda 2023 Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programını incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın, programın eksiklerini görme ya da önemini vurgulama açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. 2023 yılında uygulanmaya başlanan Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programını değerlendirme hedefindeki bu çalışma ile programın; Perspektifi ve amaçları nasıldır? Özel amaçları nasıldır? İçeriği (bileşenler, öğrenme öğretme süreçleri) nasıldır? Ölçme-değerlendirme yaklaşımı nasıldır? Sorularına cevap aranacaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

2023 KMYVDÖP'nin incelenmesi amacıyla olan araştırma, doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Kaynaklara ulaşma, kaynağı inceleme ve değerlendirme aşamalarını kapsayan doküman incelemesi (Karasar, 2022) basılı ve/veya elektronik materyallerin inceleme ve değerlendirilmesi aşamasında gerçekleşen işlemler dizisidir (Bowen, 2009). Doküman incelemesi eğitim/öğretim programları ve ders içeriklerinin incelenmesinde kullanılan bir yöntem olduğundan (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil, & Nas, 2021) araştırmada doküman incelemesi temelinde yürütülmüştür. Ayrıca doküman incelemesi yöntemi araştırma probleminde cevap olacak verilerin toplanması bakımından işlevsel ve yeterli olduğundan tercih edilmiştir. Doküman inceleme sürecinde, dokümana ulaşma, dokümanın orijinalliğini kontrol etme, verilerin analizi (içerik analizi) ve değerlendirilmesi safhaları (Merriam, 2009) izlenerek yürütülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Doküman inceleme sürecinde Merriam (2009) tarafından ortaya konulan sistematik takip edilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle dokümana ulaşılarak dokümanın orijinalliği kontrol edilmiştir. Bu aşamadan sonra toplanan verilerin analizi (içerik analizi) için temalar oluşturulmuştur. Temaların oluşturulmasında araştırma kapsamında incelenen programın temel bileşenlerinden yararlanılmıştır. Temalar belirlendikten sonra analiz birimleri belirlenerek ilgili temalara yerleştirilmiştir. Son olarak da verilerin yorumlanması ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

BULGULAR

2023-2024 Eğitim Öğretim Yılı itibarıyla seçmeli ders olarak okutulmaya başlanan Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programının (KMYVDÖP) incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular araştırma problemleri temel alınarak sunulmuştur.

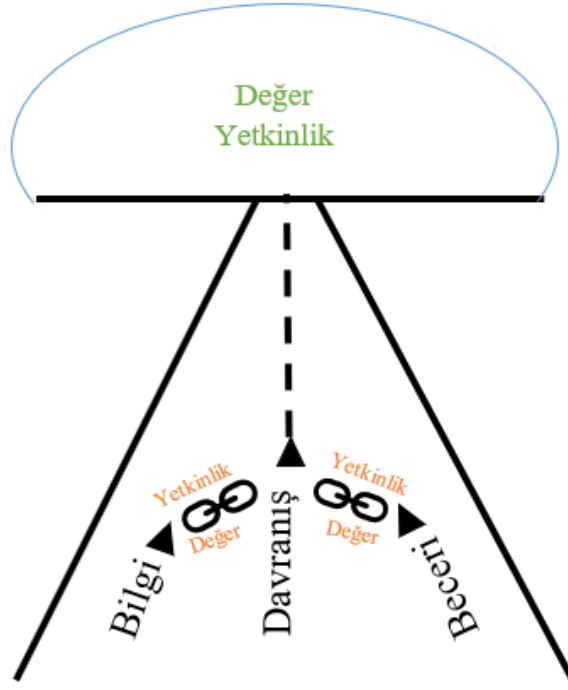
KMYVDÖP'nin Perspektifi ve Amaçları Nasıldır?

Programda öncelikle öğretim programlarının hangi bakış açısıyla oluşturulduğuna ve amacına yer verilmiştir. Öğretim programlarının; kazanım ve açıklamalarını, öğretim kademeleri seviyesinde değer, beceri ve yetkinlikler çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı vurgulanmıştır. Amaç; üst düzey düşünme becerilerini kullanarak kalıcı izli öğrenmeyi sağlayan, ön öğrenmelerle ilişkili, diğer disiplin ve günlük yaşamla değer, beceri ve yetkinlikler temelinde bütünleştirilmiş öğretim programları oluşturmak şeklinde belirtilmiştir. Bu açıklamalardan sonra eğitim ve öğretim programlarının genel amaçları dört madde olarak; okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lise şeklinde verilmiştir. İncelenen öğretim programı ortaokul seviyesinde olduğu için sadece ortaokul düzeyinde amaca yer verilmesi uygun görülmüştür. Programda ortaokulu bitiren öğrencilerin sahip olması gereken temel nitelikler Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Ortaokul düzeyinde sahip olunması beklenen nitelikler (MEB, 2023).

Şekil 1 incelendiğinde önceki kademedeki kazanılması beklenen yetkinliklere, millî ve manevî değerlere, hak ve sorumluluklara vurgu yapılarak temel düzeyde beceri ve yetkinlikler kazanma hedeflendiği görülmektedir. Amaçlar ortaya konulduktan sonra programın perspektifi temel amaç ve değerler temelinde ortaya konularak güncelliği sağlamak adına ihtiyaca binaen değişiklikler yapılabileceği vurgulanmıştır. Program perspektifinde vurgulanan öğeler arası ilişki Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Öğretim programının perspektifi

Şekil 2’de yer verilen gösterim programın perspektifinde bilgi, beceri, davranışlar ve bunların kazandırılması sürecinde bağlantı ve ufuk işlevine sahip değer ve yetkinlikler arası ilişkiye işaret etmektedir.

KMYVDÖP’nin İçeriği Nasıldır?

Değerler: ÖP perspektifini oluşturan ilkeler bütünü olarak ifade edilen değerler programda günlük yaşantımızda karşılaştığımız sorunların çözümünde harekete geçirici gücün kaynağı olarak ifade edilmiştir. ÖP’de: yardımseverlik, dürüstlük, vatanseverlik, adalet, dostluk, öz denetim, saygı, sabır, sevgi ve sorumluluk olmak üzere 11 kök değere yer verilerek bu değerlerin ilişkili oldukları alt değerler ve diğer kök değerlerle birlikte ele alınacağı vurgulanmıştır.

Yetkinlikler/beceriler: “Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri” şeklinde tanımlanan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’nde (TYÇ) oluşturulmuştur. ÖP’de TYÇ temel alınarak oluşturulan 16 beceri bulunmaktadır. TYÇ sekiz anahtar yetkinlik alanı ve ilgili beceriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Becerilerin TYÇ’yle ilişkilendirmesi

Yetkinlik (Tema)	Beceri
1 Anadilde iletişim	Kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme İletişim Empati
2 Yabancı dilde iletişim	-
3 Dijital yetkinlik	-
4 İnisiyatif alma-Girişimcilik	Karar verme Yenilikçi düşünme Araştırma
5 Matematiksel yetkinlik ve Bilim ve teknolojiye temel yetkinlikler	Gözlem Konum analizi Yenilikçi düşünme

Yetkinlik (Tema)	Beceri
6 Öğrenmeyi öğrenme	Mekânı algılama Zaman ve kronolojiyi algılama Öz denetim Değişim ve sürekliliği algılama Eleştirel düşünme
7 Sosyal ve Vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	İş birliği Öz denetim Politik okuryazarlık Sosyal katılım
8 Kültürel farkındalık ve ifade	Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme

Tablo 1’de görüldüğü gibi, KMYVDÖP’deki becerilerin anahtar yetkinliklerle uyumlu olduğu görülmektedir. Beceriler en çok; Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler (7), Matematiksel yetkinlik ve bilim ve teknolojide temel yetkinlikler (4) ve anadilde iletişim (3) yetkinliklerle ilişkili olduğu; yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinliklere ilişkin bir beceri tespit edilememiştir.

Ölçme değerlendirme yaklaşımı: Her bireyin farklı olduğu felsefesinden hareketle ölçme ve değerlendirme sürecinde çeşitlilik ve esnekliğe dikkat çeken ÖP’de ölçme ve değerlendirme ilkeleri şu şekilde özetlenebilir; bileşenleri kapsayıcı, kazanımlarla sınırlı, esnek, gereken akademik ve teknik standartlara uygun, sürece yayılı, bütüncül değerlendirme, çeşitli, bilişsel, duyuşsal, psikomotor beceriler dikkate alınarak hazırlanmış, öğretmen ve öğrencinin aktif katılımına olanak sağlayan nitelik taşıma.

Özel amaçları: KMYVDÖP öğrencilerin 11 amaca ulaşmaları beklentisiyle hazırlandığı ve bu amaçlara ulaşılırken 16 becerinin öğrencilere kazandırılmasının hedeflendiği görülmüştür. Öğretim programındaki alana özgü 11 amaç tabloda sunulduğu gibidir:

Tablo 2.

KMYVDÖP'nin özel amaçları

Türk kültür ve medeniyetinin köklerini anlayarak tarih bilinci kazanmaları
Kültür ve medeniyetimize yön veren şahsiyetleri bilmeleri, tanımaları ve günlük hayat içerisinde model olarak almaları
Türk milletinin geçmişteki önemli şahsiyetlerini ve olayları anlayarak bugünkü kültürel ve sosyal kimliğin nasıl şekillendiğini kavrayabilmeleri
Öğretim programında yer verilen şahsiyetlerin kültürel, sanatsal ve bilimsel mirasını anlayarak bu mirasın topluma nasıl etki ettiğini kavramaları
Öğretim programında yer verilen şahsiyetlerin yaşadığı dönemin kültürel, siyasi ve sosyal bağlamını anlamaları
Öğretim programında yer verilen şahsiyetlerin hayatları ve düşüncelerinden yola çıkarak kültür ve medeniyetimize yapmış olduğu katkıları analiz etmeleri
Öğretim programında yer verilen şahsiyetlerin hayatlarından öğrenilen bilgi ve alınan ilhamı kullanarak toplumsal sorunlara çözüm üretme ve topluma katkıda bulunma yeteneklerini geliştirmeleri
Türk kültürüne aidiyet duygusu geliştirmeleri
Türk kültürel mirasına ve geçmişine saygı duymanın önemini hissetmeleri
Kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasının neden önemli olduğunu kavramaları
Türk milletinin zengin kültürel mirasını tanıyarak ve bu mirası anlayarak millî kimliklerini daha da güçlendirmeleri

Tablo 2’de yer alan bulgulara göre programın özel amaçları; medeniyetin kökeni, tarih bilinci kazanma, kültür ve medeniyete yön veren şahsiyetler ve katkıları, kültür, sanat ve bilim mirası, mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması ile milli kimlik oluşturma anahtar kavramlarıyla ifade edilmiştir.

ÖP uygulamasında dikkat edilecek noktalar: KMYVDÖP öğrencinin Türk kültür ve medeniyetinin kökenlerini kavrayarak kültür ve medeniyete yön veren önemli şahsiyetlerin medeniyetimize katkılarını

işselleştirmeleri ve topluma katkı sunma yeteneklerini geliştirmeleri temel amaç olarak ifade edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda programın uygulanması sırasında dikkat edilecek noktalar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.

Programın uygulanması sırasında dikkat edilecek noktalar

Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler Dersi Öğretim Programı iki düzey olarak ortaokulun bütün seviyelerinde toplamda iki defa alınabilecek şekilde kurgulanmıştır. Düzeyler arasında aşamalılık ilişkisi bulunmamaktadır.

Öğretmenin öğrencinin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine göre tematik bir yapıda oluşturulan kazanımlarla planlama ve uygulama açısından programı esnek kullanımı esastır.

Düzeyler arasında aşamalılık ilişkisi bulunmadığından Kültür ve Medeniyet ünitesi her iki düzeyde de aynı şekilde verilmiştir. Birinci düzey alındıktan sonra ikinci düzey alınan sınıflarda Kültür ve Medeniyet ünitesi işlenmez. Kalan zamanda derse yönelik etkinlikler gerçekleştirilir. İkinci düzeyi ilk kez alan sınıflarda üniteler normal seyrinde takip edilir.

Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilmelidir.

Ölçme değerlendirme uygulamalarında ürün ve süreç değerlendirme birlikte kullanılmalıdır.

Program’da yer alan kök değerlerin, açık veya örtük bir şekilde kazanımların içeriğine göre öğrenciler tarafından benimsenmesi sağlanmalıdır.

Tablo 3’te görüldüğü gibi ortaokul düzeyinde verilecek dersin en fazla iki kere alınabileceği, esnek kullanıma açık olduğuna, düzeyler arasında aşamalılık bulunmadığına, ölçme ve değerlendirme süreçlerine öğretmen ve öğrencinin aktif katılım göstermesine, süreç ve ürün temelli değerlendirme yapılmasına ve kök değerlerin açık veya örtük olarak ilişkili kazanımlarla ele alınması gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Öğretim programının yapısı: KMYVDÖP’nin düzeyi, üniteleri, kazanım sayıları vb. Tablo 4’te belirtilmiştir.

Tablo 4.

ÖP düzeyi, üniteleri, kazanım sayıları (MEB, 2023)

Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler-I				
No.	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Süre	
			Ders Saati	Yüzde (%)
1	Kültür ve Medeniyet	5	3	5
2	Gönül Erleri: Erdem Yolcuları	5	15	21
3	Aydınlanma Yolcuları: Büyük Zekâların İzinden	9	27	37
4	Hayatın Ruhu: Kültür ve Sanat Önderleri	10	27	37
Toplam		29	72	100

Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler-II				
No.	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Süre	
			Ders Saati	Yüzde (%)
1	Kültür ve Medeniyet	5	3	5
2	Gönül Erleri: Erdem Yolcuları	5	12	16
3	Aydınlanma Yolcuları: Büyük Zekâların İzinden	10	27	37
4	Hayatın Ruhu: Kültür ve Sanat Önderleri	12	30	42
Toplam		32	72	100

Tablo 4’te yer verildiği üzere; KMYVDÖP-I dersinde dört ünite toplam 29 kazanıma yer verilirken KMYVDÖP-II dersinde ise 4 ünite 32 kazanıma yer verilmiştir.

Önemli şahsiyetler: Programda tasavvuf, erdem, güzel ahlak, sosyal düzen gibi konularda Türk kültürüne yön vermiş 24 önemli şahsiyete değinilmiştir. Programda yer verilen önemli Şahsiyetler Tablo 5 ve 6’da verilmiştir.

Tablo 5.
KMYVDÖP-I'de yer alan önemli şahsiyetler

Temel Bilim	KMYVD 1 Önemli Şahsiyetler	Çalışma Alanı
Sosyal Bilimler	Ahmet Yesevi	Edebiyat
	Ahi Evran	Felsefe
	Mevlâna Celaleddin Rumi	Edebiyat, tasavvuf
	Hacı Bektaş Veli	Edebiyat, tasavvuf
	Şeyh Edebali	Felsefe, tasavvuf
	Farabi	Edebiyat, felsefe
	Kınalızâde Ali Efendi	Felsefe, edebiyat
	Dede Korkut	Edebiyat
	Kaşgarlı Mahmud	Edebiyat
	Nasreddin Hoca	Edebiyat
	Şeyh Hamdullah	Hat, görsel sanatla
	Bakî	Edebiyat
	Evliya Çelebi	Edebiyat
	Buhurizade Mustafa Itri	Musiki, edebiyat, hat
	Hamamîzâde İsmail Dede Efendi	Musiki
	Şeker Ahmed Paşa	Resim
	Namık Kemal	Edebiyat
Fen Bilimleri	Cezeri	Fizik
	Uluğ Bey	Matematik
	Ali Kuşçu	Matematik
	Mimar Sinan	Mimari
	Harezmi	Matematik
	Biruni	Matematik
	İbni Sina	Tıp
Farabi	Astronomi	

Tablo 5'te görüldüğü gibi KMYVD-I ÖP'de yer verilen şahsiyetlerin 17'si sosyal bilimler, 7'si fen bilimleri temel alanında; matematik, fizik, edebiyat, sanat, felsefe, tarih, kimya, astronomi vb. alanlarda çalışmalar yapmış şahsiyetlere yer verilmiştir. Ayrıca KMYVD-I ÖP'de yer verilen bu şahsiyetler; tasavvuf, erdem, güzel ahlak, sosyal düzen gibi konularda Türk kültürüne yön vermiştir. Bu şahsiyetlere programda yer verilmesi öğrencilerin bilimsel, kültürel, sanatsal ve dil becerileri kazanması bakımından önemli bulunmaktadır.

Tablo 6.
KMYVDÖP-II'de yer alan önemli şahsiyetler

KMYVDÖP-I ve II'de yer alan önemli şahsiyetler

Temel Bilim	KMYVD Önemli Şahsiyetler	Çalışma Alanı
Sosyal Bilimler	Yunus Emre	Edebiyat
	Hacı Bayram Veli	Edebiyat
	Karacaoğlan	Edebiyat
	Âşık Veysel Şatıroğlu	Musiki
	Kâtib Çelebi	Tarih, coğrafya
	Halil İnalçık	Tarih
	Fuat Sezgin	Tarih
	Teoman Duralı	Felsefe, tarih

Temel Bilim	KMYVD Önemli Şahsiyetler	Çalışma Alanı
	Fatma Aliye Hanım	Edebiyat
	Osman Hamdi Bey	Resim, arkeoloji
	Ziya Gökalp	Edebiyat
	Ömer Seyfettin	Edebiyat
	Mehmet Âkif Ersoy	Edebiyat
	Ali Fuat Başgil	Hukuk
	Sadettin Kaynak	Musiki
	Ahmet Hamdi Tanpınar	Edebiyat
	Necip Fazıl Kısakürek	Edebiyat
	Nurettin Topçu	Edebiyat
	Sezai Karakoç	Edebiyat
	Barış Manço	Musiki
	Akşemseddin	Dini bilimler
	Mimar Kemâleddin Bey	Mimari
	Nuri Demirağ	Havacılık
Fen Bilimleri	Cahit Arf	Matematik
	Feza Gürsey	Matematik, fizik
	Oktay Sinanoğlu	Kimya
	Turgut Cansever	Mimari

Tablo 6’da görüldüğü üzere KMYVD-II ÖP’de yer verilen şahsiyetlerin 20’si sosyal bilimler, 7’si fen bilimleri temel alanlarında; matematik, fizik, edebiyat, sanat, felsefe, tarih, kimya, astronomi vb. alanlarda çalışmalar yapmış şahsiyetlere yer verilmiştir. Ayrıca KMYVD-I ÖP’de yer verilen bu şahsiyetler; tasavvuf, erdem, güzel ahlak, sosyal düzen gibi konularda Türk kültürüne yön vermiştir. Bu şahsiyetlere programda yer verilmesi öğrencilerin bilimsel, kültürel, sanatsal ve dil becerileri kazanması bakımından önemli bulunmaktadır. Bu şahsiyetlere programda yer verilmesi öğrencilerin bilimsel, kültürel, sanatsal ve dil becerileri kazanması bakımından önemli bulunmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

2023 KMYVD amaç, içerik, süreç ve değerlendirme boyutu olmak üzere dört boyutta değerlendirilmiş olup her boyut için ulaşılan sonuçlar tartışılmıştır.

Programın amaçlar boyutu incelendiğinde perspektif, genel ve özel amaçlara yer verildiği belirlenmiştir. KMYVD programının ayrı bir perspektife sahip olmadığı yer verilen perspektifin tüm öğretim programlarında aynı şekilde yer aldığı görülmüştür. Öğretim programının; kazanım ve açıklamaların, öğretim kademeleri seviyesinde, değer, beceri ve yetkinlikler çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı vurgulanmıştır. Amaç; üst düzey düşünme becerilerini kullanarak kalıcı izli öğrenmeyi sağlayan, ön öğrenmelerle ilişkili, diğer disiplin ve günlük yaşamla değer, beceri ve yetkinlikler temelinde bütünleştirilmiş öğretim programları oluşturmak şeklinde genel perspektif ortaya konulmuştur (MEB, 2023). Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında benzer tespitlere ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin; Kafadar ve Öztürk (2020) 2018 SBDÖP inceledikleri çalışmada programda perspektife yer verilmesine karşın SBDÖP için ayrı bir perspektif belirlenmediğini ortaya koymuşlardır. Bu sonucun mevcut araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü ifade edilebilir. Bu durum tüm öğretim programları için genel bir perspektif belirlenmesiyle açıklanabilir.

Programın içerik boyutunda KMYVDÖP’deki becerilerin anahtar yetkinliklerle uyumlu olduğu görülmektedir. Beceriler en çok; Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler (7), Matematiksel yetkinlik ve bilim ve teknolojiye temel yetkinlikler (4) ve anadilde iletişim (3) yetkinliklerle ilişkili olduğu görülürken yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinliklere ilişkin bir beceri tespit edilememiştir. MEB (2018) SBDÖP’de toplam 27 beceriye yer verilirken, KMYVDÖP’de SBDÖP’ten farklı olarak “*dijital vatandaşlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, kanıt kullanma, medya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, problem çözme, hukuk yazarlığı, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama ve girişimcilik*” becerileri yer almamıştır.

KMYVDÖP-I ve II programları, Türk kültürü ve medeniyetinin zenginliğini anlatmak amacıyla sırasıyla 24 ve 27 önemli şahsiyete yer vermiştir. Gözetin ve diğerleri (2024)'nin sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında biyografi kullanımının incelendiği çalışmalarında ortaya konduğu üzere 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında altı tanesi Türk olmak üzere 10 önemli şahsiyetin biyografisine yer verilmiştir. Bu bağlamda, kültür ve medeniyetimize yön veren şahsiyetlere odaklanan bir dersin varlığı önemli bulunmakla birlikte diğer öğretim programlarında da önemli şahsiyetlere yer verilerek bu şahsiyetlerin yaşamları üzerinden öğrencilerin toplumsal sorunlara çözüm üretme yeteneklerinin geliştirilmeye çalışılmasının (MEB, 2023) yararlı olacağı düşünülmektedir.

Programların kazanımları ise öğrencilere geniş bir yelpazede bilgi ve beceri kazandırmayı hedefleyen KMYVDÖP-I'de 29 kazanım ve KMYVDÖP-II'de 32 kazanım yer almaktadır. Ayrıca KMYVDÖP, öğrenme-öğretme süreçlerinde bütünsel ve öğrenci merkezli bir yaklaşımı benimsediği görülmektedir. Buna karşın KMYVDÖP'de sarmallık ilkesi benimsenmemiştir. Bazı seçmeli derslere ilişkin görüşleri inceleyen Kotan (2015)'in de çalışmasında seçmeli derslere ait programların birbirine dayalı ve birbirini tamamlayıcı özellik taşıması nedeniyle sıralı olarak okutulması önerilmektedir. Bu öneri ve tespitlerin programların sarmallık ilkesi temelinde hazırlanmasına dikkat çekmesi bakımından araştırma bulgularımızı destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Değerlendirme boyutunda KMYVDÖP'de insanların birbirinden farklı bireyler olması nedeniyle, öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme süreçlerinin herkese uygun ve standart olmasının imkânsız olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu nedenle, ölçme ve değerlendirme süreçlerinde çeşitlilik ve esneklik anlayışının benimsenmesi gerektiği belirtilmiştir. ÖP'lerinin bir yol gösterici olarak işlev gördüğü tüm ölçme ve değerlendirme unsurlarını içermesinin beklenemeyeceğinden ölçme ve değerlendirme uygulamalarının öğretmen ve eğitim uygulayıcılarının inisiyatifine bırakılmalı şeklinde ifade edilerek, öğretmenlerin özgünlük ve yaratıcılık göstermesi temel beklentisine yer verilmiştir. Bu açıdan KMYVDÖP, 2005 SBDÖP'den ayrılırken 2018 SBDÖP ile benzerlik göstermektedir. Öztürk ve Kafadar (2020)'ın da benzer çalışmalarında belirttiği üzere "Sözlü sunum, kavram haritaları, görüşme, akran değerlendirme, gözlem çoktan seçmeli testler, performans değerlendirme, öz değerlendirme, tutum ölçekleri, dereceli puanlama anahtarı, uzun cevaplı maddeler, projeler, portfolyo, kısa cevaplı maddeler ve eşleştirmeli maddeler" 2005 SBDÖP'de verilen değerlendirme yöntemleri iken 2018 SBDÖP'de hangi ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılacağı belirtilmemiştir. Tüm bu bulgular Öztürk ve Kafadar (2020)'in ÖP'de ölçme değerlendirme yöntemlerinin eklenmesinin eğitimin daha etkin verilmesini sağlayacağı görüşünün aksine KMYVDÖP'nin eğitimde bireysel farklılıkların ve esnekliğin önemini vurgulayan bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda getirilen önerilen aşağıdaki gibidir:

1. Kültürel ve Tarihî Şahsiyetlerin Eğitim Programlarına Entegrasyonu: KMYVDÖP'nin kültürel ve tarihî şahsiyetlerin eğitim programlarına entegrasyonunu sağlayacak şekilde genişletilmesi, öğrencilerin millî kimliklerini güçlendirecek ve kültürel mirasa olan bağlılıklarını artıracaktır. Bu amaçla, eğitim programlarında daha fazla tarihî ve kültürel şahsiyete yer verilmesi ve bu şahsiyetlerin yaşamları üzerinden öğrencilerin toplumsal sorunlara çözüm üretme yeteneklerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.
2. Dijital Okuryazarlık becerilerinin öğretim programındaki becerilere eklenmesi: Öğrencilerin dijital araçları etkili bir şekilde kullanabilmeleri ve bu araçlar aracılığıyla bilgiye erişimlerini kolaylaştırmaları sağlanmalıdır. Bunu yaparken de dijital okuryazarlık becerilerini kullanarak bilgiye ulaşırken hangi kaynağın doğru, hangi kaynağın yanlış bilgi verdiğini ayırt etmelerini kolaylaştıracaktır.
3. İki Ders Arasında Aşamalılık İlkesinin Benimsenmesi: Araştırma kapsamında KMYVDÖP-I ve KMYVDÖP-II arasında aşamalılık ilkesinin benimsenmediği görülmüştür. Aşamalılık ilkesinin benimsenmesi, dersler arasındaki bağlantı ve devamlılık göz önünde bulundurularak, öğrencilerin bilgi ve beceri seviyelerine uygun olarak ilerlemeleri sağlanmalıdır. Aşamalılık ilkesi, öğrenme sürecinin daha yapılandırılmış ve etkili olmasına katkı sağlayacak, öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını artıracaktır.

KAYNAKÇA

Akhan, N. E. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler lisans programı üzerine düşünceler. *The journal of Academic Social Science Studies*, 5(1), s. 1-16. doi:<https://doi.org/10.38015/sbyy.772107>.

- Aydın, M., & Özer, N. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleki coşku düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(16), s. 1-15.
- Başçıftçı, F., Yanpınar, O., & Ergül, O. (2012). Öğretmen adaylarının değer yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 3(4), s. 1-13.
- Bektaş, Ö., Kuş, Z., Çalışkan, H., Yıldırım, Y., Kop, Y., Kaymakçı, S., . . . Turan, R. (2024). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasay Yayınevi.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry&research design*. Choosing among five approchers.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çakmak, Z., Taşkıran, C., & Arıkan, İ. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile sınıf yönetimi öz yeterlilik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 10(1), s. 207-224.
- Çelik, C. (2006). Gökalp'in bir değişim dinamiği olarak kültür-medeniyet teorisi. *Erciyes University Journal of Social Sciences Institute*, 1(21), 43-63.
- Çeliköz, N., & Çetin, F. (2004, Ocak). Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. *Miili Eğitim Eğitim-Kültür-Sanat*(162).
- Çopur, A., & Seyhan, C. (2022). 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sarmal programlama modeline uygunluğunun kazanım düzeyinde incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 722-740.
- Demir, A. Y., & Özyurt, M. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri bağlamında incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1254-1290.
- Dikmen, M., Tuncer, M., & Şimşek, M. (2018). Öğrenme stilleri ile öğrenmeye yönelik tutum arasındaki ilişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), s. 388-400. doi:<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2456>.
- Doğan, A., & Baloğlu, N. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ve akademisyenlerinin tartışmalı konuların öğretimi ile ilgili görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(3), s. 219-237.
- Dönmez, C., & Uslu, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), s. 42-63. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256165> adresinden alındı.
- Erdentuğ, N. (1978). Kültür evrensel midir? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 11(1), 5-10. https://doi.org/10.1501/antro_0000000157.
- Erdentuğ, N. (1980). Çağdaşlaşma ve kültür yetersizliği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 12(1), 9-16. https://doi.org/10.1501/antro_0000000174.
- Esemen, A. (2020). 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarında evrensel değerler. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 4(2), 2-89. <https://doi.org/10.32960/uead.743762> adresinden alındı
- Gözeten, S., Şimşek, Z., İrişik, S., Yaman, G., Uz, M., Doğan, H. K., & Özkan, H. (2024). Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında biyografi kullanımının incelenmesi. *Black Sea Journal of Public and Social Science*, 7(1), 14-21. <https://doi.org/10.52704/bssocialscience.1334597>.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

- Karatekin, K., Merey, Z., & Keçe, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), s. 72-96.
- Keller, M., Hoy, A., Goetz, T., & Frenzel, A. (2016). Reviewing and redefining a complex construct. *Teacher enthusiasm Educational Psychology Review*.
- Kotan, İ. (2015). *Ortaöğretimde bazı seçmeli dini derslere ilişkin öğrenci öğretmen ve yönetici görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdemiz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- MEB. (2023). *Kültür ve medeniyetimize yön verenler dersi öğretim programı*. 2024 tarihinde müfredat.meb.gov.tr: <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2023112323136710-K%C3%BCI%20ve%20Medeniyeimize%20Y%C3%B6n%20Verenler%20D%C3%96P.pdf> adresinden alındı.
- Mengüşoğlu, T. (2015). *İnsan felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from "Case study research in education."*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Ocak, G., & Kocaman, B. (2021). 2018 Yılı 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *International Journal of Field Education*, 7(1), 1-24. <https://doi.org/10.32570/ijofe.754792>.
- Pesen, C., Odabaşı, A., Bindak, R., & Kudu, M. (2005). Öğretmen adaylarının yetenek ve ilgileri. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), s. 1-9.
- Recepöğlu, S., & İbret, Ü. (2019, Mart). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarının incelenmesi. *Tarih Kültür Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(1), s. 320-331. doi:<https://doi.org/10.7596/taksad.v8i1.1894>
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>.
- Stake, R. (1995). *The ard of case study research*. Thousand Oaks: Sage.
- Tarman, B., Ergür, Ş., & Eryıldız, F. (2012). Yenilenen sosyal bilgiler programına dair bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 103-135.
- Taşkın, A. M., & Bozkurt, F. (2024). Singapur ve Türkiye sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 177-199. <https://doi.org/10.51460/baebd.1384153>.
- Tavşancıl E., & Arslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Terzi, A. R., & Tezci, E. (2007). Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi*, 52(52), s. 593-614.
- Turan, S., & Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Tünkler, V. (2021, Ağustos). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 25(2), s. 581-594. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsadergisi/issue/64726/673409> adresinden alındı.

Yaylak, E. (2019). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenliğe mesleğine yönelik tutumları. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), s. 25-40. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/757641> adresinden alındı.

Yıldırım, A., & Şimşek , H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.